

[אבל לא ימות, מפני] שאין חטאת צבור מתה". ומשמע שחטאת יחיד כיוצא בזה מתה.

ואומרת הגמרא: **בשלמא** משנתנו מובנת לדברי רבי יוחנן ש"השני" המוזכר במשנתנו [שירעה עד שיסתאב] היינו השני שבזוג הראשון [שהופרש ראשון], ואילו השני שבזוג השני שנדחה ונפסל מלהקריבו [והרי הוא כאבוד]. קרב.

וכיוצא בזה היא חטאת יחיד שאבדה והקריב את השניה. אזי החטאת הראשונה [האבודה] מתה, **כדרכי אבא אמר רב**.

דאמר רבי אבא אמר רב:

הכל מודים [רבי ורבנן מודים] **שאם נתכפר** טו-הא
בחטאת האחרונה **שאינה אבודה** [שלא נאבדה מעולם], הרי האבודה מתה.

אלא לדברי רב, ש"השני" המוזכר במשנתנו [שירעה עד שיסתאב] היינו השני שבזוג השני, שלא נאבד ולא נדחה מעולם, אם כן כיוצא בזה בחטאת יחיד היינו כשהקריב את האבודה, והשניה [שלא נאבדה מעולם] קיימת.

ומשמע מהמשנה שחטאת יחיד כגון זו תמות.

וקשה: הרי אפילו רבי שסובר [בחטאת שאבדה והפריש אחרת, ונמצאה הראשונה

כגון: המפריש חטאתו ונאבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה, והרי שתיהן עומדות לפנינו, והתכפר באחת מהן.⁹²) ומשמע ממשנתנו שהחטאת השניה תמות.

ובמסכת תמורה [כג א] נחלקו רבי וחכמים במפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה, והרי שתיהן עומדות לפנינו:

רבי אמר: מתכפר באחת מהן והשניה תמות. וחכמים אומרים: השניה תרעה עד שתסתאב ויפלו דמיה לעולות נדבה של הציבור].

ומבאר רבי אבא: חכמים מדברים דוקא באופן שהקריב את החטאת האבודה [לאחר שנמצאה]. ובוה חידשו חכמים שמאחר שהחטאת השניה לא נאבדה מעולם, לא נאמרה בזה ההלכה של "חטאת המתה" [ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה עולות נדבה].

אבל, אם הקריב את החטאת השניה [שהפריש אחרונה] בזה ודאי מודים חכמים לרבי. שהרי זה ככל חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת, שנאמרה הלכה למשה מסיני שהיא תמות.

ועתה נחזור לדברי משנתנו:

שנינו במשנה: "והשני ירעה עד שיסתאב

עיינן שם. [וראה ריטב"א ד"ה כי קאמינא בסוף הדברים].

92. זה כעין דברי משנתנו. שהרי במשנתנו מדובר ששני השעירים היו לפנינו בשעת

ותוספות הקשו: הרי כאן הגמרא מקשה קושיא גמורה על רבי יוחנן, ואין זה דיוק בלבד! ואם כן, אין זה בכלל "דייקא מתניתין כוותיה דרב". אלא היה ראוי להקשות קושיא מכאן על רבי יוחנן!

והקריבה], שהשניה מתה, בכל זאת כאן במשנתנו [בשעיר יום הכיפורים שמת חברו] גם אם היה דין השעיר כדין חטאת יחיד, היה רבי מודה שהשני שבזוג שני לא היה מת⁽⁹³⁾.

וטעם הדבר:

מפני שהכל מודים בדין חטאת שנתכפרו בעליה באחרת, שלא נאמרה הלכה למשה מסיני שהיא תמות, אלא אם היה בה דיחוי [שלא היתה אפשרות להקריבה] כגון שנאבדה⁽⁹⁴⁾, ולכן אמרו חכמים שאם נתכפר באבודה, חברתה שאינה אבודה אינה מתה.

ומדוע רבי סובר שחברתה שאינה אבודה תמות? [הרי היא לא נאבדה מעולם!], מפני שהיות והפרישו אותה במקום החטאת האבודה, הרי זה כאילו היא עצמה נאבדה.⁽⁹⁵⁾

אבל בשעיר שמת חברו [שלדעת רב אין חל בו דין דיחוי], הרי מיד בשעה שהגדיל על הזוג השני, נמצא שהשעיר הראשון ראוי להקרבה, [שהרי כבר יש לו בן זוג].⁽⁹⁶⁾ והנה ליה [והרי זה] כמפריש שתי חטאות על אותו החטא, לאחריות שאם תאבד האחת יקריב את חברתה:

ואמר רבי אושעיא: הפריש שתי חטאות

ההקרבה. ואף אחד מהם אינו פסול או אבוד בשעת ההקרבה.

93. כלומר, אין צריך להשמיענו שלדעת חכמים אינה מתה, שהרי כבר התכפר בדחוייה, והרי חכמים סוברים שחטאת שלא נאבדה ולא נדחתה מעולם, לא נאמר בה דין חטאת המתה [שאם נתכפרו בעליה באחרת לא נאמר בה הלכה למשה מסיני שהיא תמות]. אלא אפילו רבי מודה שהשני שני לא ימות. על פי רש"י. [ומה שהוסיף רש"י — "המפריש לאבוד לאו כאבוד דמי", יתבאר על פי מה שנכתוב להלן].

94. כלומר, לא נאמרה הלכה למשה מסיני שחטאת שנתכפרו בעליה באחרת תמות. אלא בצירוף שני תנאים: א. שהיה בחטאת דיחוי מצד עצמה שאי אפשר היה להקריבה כגון שהיא נאבדה. ב. שכבר התכפרו בעליה באחרת. אבל אם הקריב מדעתו חטאת אחת בשעה שיכל להקריב את השניה, השניה לא תמות לדעת רבי אבא [אבל רב הונא בתמורה חולק על זה].

95. חכמים חולקים על דברי רבי וסוברים שהמפריש לתשלומי אבוד [במקום קרבן אבוד] לאו כאבוד דמי.

96. [קשה: הרי לפני שהגדיל על הזוג השני, הרי הראשון היה פסול מהקרבה. ואף על פי שלא חל עליו דין דיחוי לדעת רב, מכל מקום אי אפשר היה להקריבו. והרי זה כאבוד! [וכן מוכח בתירוץ הגמרא שקרבן אי אפשר להקריבו הרי הוא כאבוד].

ויתכן לומר, שדעת רבי היא שהמפריש לאבוד כאבוד דמי, היינו, אם בשעה שמפריש את החטאת השניה, הרי היא באה מכח קדושת קרבן אבוד. הרי זה כאילו היא עצמה אבודה. אבל בעניינינו, בשעה שמגדיל על הזוג השני הרי רק באותה השעה חלה הקדושה עליהם, ובאותה שעה ממש כבר נעשה השעיר הראשון ראוי להקרבה. נמצא שבשעת הקדשת הזוג השני אין קדושתו באה מכח קרבן אבוד. והרי ההקדשה, והאפשרות להקריב את השעיר הראשון באים כאחד].

אם היה דינו כדין חטאת יחיד, אזי היה נאמר בו דין חטאת שנתכפרו בעליה באחרת, שתמות.

והגמרא ממשיכה לדון בדברי משנתנו על פי מחלוקת רב ורבי יוחנן:

תנן — שנינו במשנה: והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדה [אבל לא ימות, מפני] שאין חטאת צבור מתה. **רבי יהודה אומר תמות.**

משמע מדברי משנתנו, שאותו "השני" שאמרו חכמים שירעה עד שיסתאב, אמר עליו רבי יהודה שהוא ימות.

בשלמא דברי המשנה מובנים לדעת **רבי יוחנן**, **דאמר** ש"השני" שהזכירו חכמים, היינו **שני שבזוג ראשון**, שהוא ירעה. ולרבי

לאחריות⁽⁹⁷⁾ **מתכפר באחת מהם, והשניה תרעה** אפילו לדעת רבי. ואינה הולכת למיתה. מפני שמעולם לא היתה היא עצמה אבודה, וגם לא הופרשה במקום חטאת אבודה.

וכיוצא בזה שעיר שמת חברו, הרי בשעת ההגדלה שני השעירים ראויים להקרבה. ולכן אפילו אם היה דין השעיר כדין חטאת יחיד, הכל מודים שלא היה דינו למיתה!

ומתריצין: **כיון דאמר רבא לעיל שרב סבר לה כרבי יוסי דאמר מצוה בראשון**, אם כן מעיקרא כמפריש לאיבוד דמי. בשעה שהפריש את השני [שבזוג שני] היה ברור שהוא לא יוכל להקריבו לחטאת, והרי הוא כאבוד.⁽⁹⁸⁾

ומאחר שמשעת הפרשה הוא כאבוד, לכן

זאת, מאחר שהוא בא מכח קדושת קרבן אבוד, הרי דינו כאבוד. [וחכמים חולקים וסוברים שאם לא היה דיחוי בגוף הבהמה, אין לה דין אבוד]. ואילו כאן, אין הזוג השני בא לתשלום עבור חטאת אבודה, שהרי אדרבה השעיר הראשון עומד להקרבה. אלא השעיר השני הוא הוא כאבוד. כיון שאינו עומד להקרבה [מפני שמצוה בראשון].

[ואם כן צריך עיון מדוע כתב רש"י שרב סובר כרבי, הרי אפילו רבנן מודים בבהמה שהיא עצמה היתה אבודה שתמות. וכאן הרי השני עצמו הרי הוא כאבוד.]

ואולי לדעת רבנן אין דין חטאת המתה, אלא אם כן אי אפשר היה להקריבה כלל. וכאן אף על פי שמצוה בראשון, מכל מקום אם הקריב את השני יצא, ואין זה כאבוד לגמרי. אלא שלא גרע ממפריש לאיבוד. וכלשון רש"י: "ולא גרע ממפריש לאיבוד".

97. הקשה ריב"א: הרי יש כלל בדינו [עירובין נ, א ועוד] שכל דבר שאינו יכול לחול בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו חל. ומאחר שאם הפריש בהמה לחטאתו אינו יכול להפריש אחרת לאותו החטא, אם כן איך יתכן שמפריש שתי חטאות לאחריות?

ותירץ ר"י: מדובר שאמר בפירוש בשעת הפרשה שמפריש שתי חטאות אחת לאחריות על חברתה. [מובא בריטב"א. ובתוספות ישנים בשם רבי. ובתוספות הרא"ש. ועיין שם מה שתירץ ריב"א עצמו. ובתוספות הנ"ל דחו את תירוץ].

98. אין זה ממש המפריש לאיבוד [המוזכר בתמורה במחלוקת רבי ורבנן], שהרי המפריש לאיבוד מפריש קרבן שראוי להקרבה לתשלומי אבוד [שאי אפשר להקריבו]. ודעת רבי שאף על פי שהקרבן עצמו לא היה אבוד מעולם, בכל

יהודה הרי הוא ימות. לפי זה מובן, שמתכפר בשני שבזוג שני.

אלא לרב, דאמר שהשני שהזכירו חכמים, היינו שני שבזוג שני, שהוא ירעה, ולרבי יהודה הרי הוא ימות, אם כן יש להקשות קושיא:

הרי רבי יהודה ודאי סובר שבעלי חיים נדחין, (99) ואם כן ודאי אי אפשר להתכפר בשעיר השני שבזוג הראשון, ומאחר שרבי יהודה אומר [ברישא] שהשעיר השני שבזוג ראשון [שעליו דברו חכמים] ימות, אם כן לרבי יהודה במאי מיכפר באיזה שעיר היו מתכפרים? הרי מדברי רבי יהודה משמע ששניהם ימותו!

ודחינן את הקושיא: מי סברת, וכי אתה [המקשן] משוכנע שרבי יהודה שאמר "תמות", התייחס לדברי חכמים, ואשני שבזוג שני קאי [ודיבר על השני שבזוג השני]?

הרי יש לומר שרבי יהודה שאמר "תמות", אשני שבזוג ראשון קאי [דיבר על השני שבזוג הראשון]. ואף על פי שחכמים דיברו על השני שבזוג השני, כך אמר להם רבי יהודה:

א. במה שאמרתם שאין חטאת צבור מתה, אני חולק וסובר שחטאת צבור תמות.

ב. ועוד אמר רבי יהודה: לא במה שאתם אמרתם שירעה אני סובר שימות; שאתם אמרתם שהשני שבזוג שני ירעה. ואני סובר

שהשני שבזוג הראשון ימות [מפני שבעלי חיים נדחין], ויקריב את השני שבזוג השני.

הגמרא מביאה שיש אמוראים שהקשו את הקושיא הראשונה דלעיל בסגנון אחר:

שנינו במשנה: ועוד אמר רבי יהודה: נשפך הדם [של שעיר של השם] ימות המשתלח,

ולעיל הקשנו מכאן על דעת רב שבעלי חיים אינם נדחין: שהרי רבי יהודה אמר שימות המשתלח ואף על פי שהוא חי!

ותירצנו, שרב מודה שדעת רבי יהודה שבעלי חיים נדחין, ורק לשיטת חכמים [לדעת רב] בעלי חיים אינם נדחין.

ושוב הקשנו מהמשנה להיפך, שאדרבה מוכח מהמשנה כרב, ושלא כדברי רבי יוחנן. [וכפי שיבואר מיד בסמוך].

ואיכא דקא מוטיב הכי: ויש מי שהקשה מלכתחילה את הקושיא על רבי יוחנן, וכך הוא הקשה:

שנינו במשנה: ועוד אמר רבי יהודה נשפך הדם [של השעיר של השם] ימות המשתלח, מת המשתלח ישפך הדם.

וקשה: מה בא רבי יהודה להוסיף כאן? הרי רבי יהודה כבר אמר קודם שהשעיר השני ימות, מפני שחטאת ציבור מתה!

אמנם בשלמא יש ליישב לדברי רב, שרבי יהודה חולק על חכמים בשני דברים:

מכאן שלדעת רבי יהודה בעלי חיים נדחין. וכפי שהגמרא הוכיחה לעיל.

99. שהרי רבי יהודה אמר בסוף המשנה: "נשפך הדם ימות המשתלח" [אף על פי שהוא חי].

שבזוג הראשון אינו ראוי להקרבה בזמן שמת חברו, לכן חל בו דין דיחוי, וימות.

וכאן הגמרא דנה בעצם הדבר: מדוע השעיר השני שבזוג הראשון אינו ראוי להקרבה בזמן שמת חברו?

בשלמא אמנם מובן שאם **נשפך הדם** של השעיר של שם, חל דין דיחוי וימות **המשתלח**, משום **דאכתי לא אתעביד מצותיה**. שהרי עדיין לא קיימו בדם את מצות ההזאות, וחייבים לשחוט שעיר אחר, (101) ולהביא את דמו. ואי אפשר להביא שעיר של השם בפני עצמו בלא הגרלה, אלא חייבים להביא שני שעירים ולהגריל עליהם.

נמצא שהשעיר הראשון נדחה [ודעת רבי יהודה שהואיל ונדחה לשעה ידחה לעולם, מפני שבעלי חיים נדחין], ולכן ימות. (102)

אלא, אם **מת המשתלח**, אמאי [למה] **ישפך הדם**? הרי אין צריך להביא שעיר אחר תחתיו, דהא **אתעביד ליה מצותיה**. שהרי כבר הסתיימה המצוה ההכרחית לשעיר המשתלח, שהיא מצות ההגרלה!

א. **ברישא פליגי** [נחלקו] **בחסאת ציבור**: חכמים אמרו שאין חסאת ציבור מתה, ורבי יהודה חולק ואומר שתמות.

ב. **ובסיפא פליגי** [נחלקו] **בדין בעלי חיים**: חכמים אמרו שהשני שבזוג הראשון קרב, [והשני שבזוג השני ירעה], מפני שבעלי חיים אינן נדחין. ורבי יהודה חולק, ואומר שבעלי חיים נדחין, ואי אפשר להקריב את השני שבזוג הראשון. [אלא שני שבזוג ראשון ימות, ושני שבזוג שני יקרב].

אלא [אבל] **לרבי יוחנן** שגם לדעת חכמים, השני שבזוג הראשון נדחה. [מפני שבעלי חיים נדחין]. אם כן עדיין קשה: **מאי "ועוד"** אמר רבי יהודה? מה בא רבי יהודה להוסיף בזה?

ומסקינן: אכן, קושיא זו קשיא. (100)

שנינו במשנה: **ועוד אמר רבי יהודה**: אם **נשפך הדם** [של השעיר של השם], ימות **המשתלח**. ואם **מת המשתלח ישפך הדם**.

הגמרא ביארה לעיל שדעת רבי יהודה שבעלי חיים נדחים, והואיל והשעיר השני

ונחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה באיזה עבודות דיבר הכתוב. ולדברי הכל "חוקה" נאמרה על עבודות הנעשות בבגדי לבן בפנים. [ונחלקו בעבודות הנעשות בבגדי לבן בחוץ]. והזאת דם הפר מקצתה היתה בפנים דהיינו בקדש הקדשים. ולכן היא מעכבת. ואם נשפך הדם יביא שעיר אחר. [ועיין לעיל מ, ב בהערות שדעת הרמב"ם ש"בפנים" היינו בהיכל, ולפי זה מדובר כאן גם במתן דמים שבהיכל].

101. כך פירש רש"י.

ופירש הריטב"א את דבריו שכיון שהוצרך

100. וכמו שאמר רבא לעיל "דייקא מתניתין כוותיה דרב". כך כתבו רש"י והריטב"א.

אבל התוספות [לעיל סד, ב ד"ה האמר רבא] נקטו ש"קשיא" היא קושיא גמורה. ואילו "דייקא מתניתין" הוא דיוק בלבד. ואינה קושיא גמורה. והקשו מדוע לעיל הגמרא נקטה לשון "דייקא". וכאן לשון "קשיא" [עיין שם מה שתירצו].

101. לעיל [ס, א] מבואר בגמרא שנאמר בעבודות יום הכיפורים לשון "חוקה". ובפרשה הוזכר מתן דמים, מכאן שמתן הדם מעכב.

שהרי מצות שילוחו לעזאזל אינה מעכבת, מפני שדוקא עבודות שנעשות על ידי הכהן הגדול בבגדי לבן מעכבות, (103) ואילו השילוח נעשה על ידי איש עתי (104) [שאינו כהן גדול].

ומצות הוידיי גם היא אינה מעכבת לדעת רבי יהודה, כפי שמובא בבביתא [לעיל מ ב].

ומאחר שמצות ההגרלה הסתיימה, ואין צריך להביא שעיר אחר לעזאזל. אם כן ברור שאין צריך להביא שנים ולהגירל עליהם,

ומדוע אמר רבי יהודה שחל דין דיחוי בשעיר של השם, וישפך הדם?

ומשנינן: אמרי דבי רבי ינאי: אמר קרא [ויקרא טז י']: "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר".

עד מתי יהא השעיר המשתלח זקוק להיות עומד חי? עד שעת מתן דמים של חברו [השעיר של שם], שנאמר "לכפר עליו". (105) וכפרה היא מתן דמים [שעל ידי מתן הדם מתכפרים הבעלים]. (106)

להביא אחר, הרי הוא נדחה מתחילה. [נראה לפרש, שאם היה מקריב את השעיר הראשון ויוצא בו ידי חובתו, שוב לא היה יכול להביא שני שעירים אחרים ולהגירל עליהם, שהרי כבר אין עליו חיוב אלא בשעיר אחד. והשעיר השני אינו מתקדש כלל. ולפיכך אינו יכול להקריב את הראשון. כל זמן שלא הגירל על הזוג השני. והרי זה כדיחוי. ועיין תוספות ישנים בשם רבנו שמואל].

והריטב"א כתב בשם תוספות שלא מצאנו דיחוי כזה. ופירשו התוספות ישנים, שהדיחוי כאן הוא משום שאי אפשר להקריב את השעיר של השם אלא אם כל חברו חי.

ורש"י לא פירש כן. מפני שהגמרא בתירוץ לומדת מהפסוק "יעמד חי... לכפר עליו" שהשעיר המשתלח זקוק לעמוד חי עד שיזרק הדם, ומשמע שבשאלת הגמרא לא ידענו דבר זה. [תוספות ישנים ותוספות הרא"ש].

ותוספות ישנים פירשו, שגם בשאלת הגמרא ידענו שאי אפשר לשלח את השעיר לעזאזל אלא אם כן היה מתן דמים. [שנאמר "והשעיר אשר עלה עליוה גורל לעזאזל יעמד חי... לכפר עליו"], אבל לא ידענו שגם לענין השעיר של השם נאמר דין שאי אפשר להקריבו אם מת

המשתלח. והגמרא מתרצת שגם לענין השעיר של השם נאמר דין זה. וכן כתבו תוספות הרא"ש וריטב"א בשם תוספות. [ועיין שם בריטב"א]. ובשיח יצחק ביאר את דברי רש"י שלא כהבנת הראשונים בדבריו עיין שם.

103. ראה לעיל הערה 101.

104. שנאמר: "ושלח ביד איש עתי המדברה". [איש עתי היינו איש המזומן לכך מערב יום הכיפורים. כמו שיבואר בגמרא להלן טו, א].

105. [אף על פי שבפסוק נאמר "לכפר עליו" משמע כפרה שבגוף השעיר המשתלח, מכל מקום מאחר שבשעיר המשתלח עצמו לא היה מתן דמים, בעל כרחך כוונת הכתוב לחבירו] ועיין לעיל מ, ב שרבי שמעון חולק על דרשה זו.

106. לעיל [מ, ב] הובאה דרשא זו בבביתא בשם רבי יהודה עצמו. ואם כן קשה: מדוע כאן מביאה זאת הגמרא בשם אמוראים ["אמרי דבי רבי ינאי"]?

תירצו תוספות, שבדברי הבביתא היה אפשר

מחציתה שקל בכל שנה ושנה. (109)
ומהשקלים היו מביאים את קרבנות הציבור.
את השקלים נתנו ללשכה שהיתה בעזרה,
והיו שם שקלים רבים יותר מכדי הצורך
לקרבנות חובת הציבור.

ושלש פעמים בשנה היו תורמים [מפרישים]
מעות מן הלשכה לצורך קרבנות הציבור,
לשם כל מי שתרום מחצית השקל, וכך כל
התורמים נחשבים שותפים בקרבנות הבאים
מתרומת הלשכה.

והיו תורמים גם עבור מי ששלח מחצית
השקל ביד שליח, ואבד שקלו, ולא נודע
לבעלים בשעת הפרשת תרומת הלשכה
שאבד. כדי שגם הוא יהיה שותף בקרבנות
הציבור. (110)

תנן התם, שנינו במסכת שקלים [ב, א]:

ומכאן שאם השעיר המשתלח מת לפני מתן
דמו של חברו, אין כפרת הדם כלום, וצריך
להביא שעיר אחר לעזאזל. ואי אפשר
להביאו בלי הגרלה, הלכך צריך להביא
שנים חדשים, (107) והדם ישפך לדברי הכל.
מפני שהכל מודים שקדשים שחוטים נדחין.

למדנו במשנתנו שאם מת אחד השעירים,
אזי השני ירעה עד שיסתאב, ולדעת רבי
יהודה ימות.

הסוגיא שלפנינו דנה בשעיר יום הכיפורים
שאבד, שדינו ירעה עד שיסתאב. ומבארת
מדוע אי אפשר להקריבו בשנה הבאה. (108)

וסוגיא זו פותחת בדין קרבנות ציבור שהיו
באים כל שנה ושנה מהשקלים שהביאו
ישראל באותה שנה כדלהלן:

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל

108. נראה שיש לזה ענין גם לדברי משנתנו.
שיש לשאול: מדוע אמרו שהשעיר השני ירעה
עד שיסתאב, ולא אמרו שיקרב לשנה הבאה?
ומתוך דברי הסוגיא יבואר דבר זה. [ולענין
דעת רבי יהודה שאמר במשנתנו שהחטאת תמות
עייך תוספות ישנים מודפסים להלן סז, א ד"ה
שאיך חטאת].

109. לשון הרמב"ם שקלים א, א.

110. כך פירש רש"י. אבל דעת התוספות שלא
היו מפרישים אלא עבור מי ששקלו הגיע ליד
הגזברים ואבד מהם. או ששקלו נמצא בידי
השליח בשעת הפרשת תרומת הלשכה. [ואפילו
אם אבד אחרי ההפרשה יש לו חלק בקרבנות
הציבור] וכן כתבו תוספות ישנים, תוספות
רא"ש, וריטב"א בשם ר"י. [וכן נראה מדברי
הרמב"ם שקלים ג, ט].

לומר שאם מת המשתלח יביא שעיר משתלח
אחר מפני שהשעיר המשתלח מת ולא נשלמה
מצותו. אבל לא היינו יודעים שהדם נפסל משום
מיתת המשתלח. ורבי ינאי השמיענו שאף הדם
נפסל. [שיח יצחק בהסבר התוספות. וכן מבואר
מדברי תוספות ישנים ותוספות רא"ש וריטב"א
שהבאנו לעיל הערה 102].

107. רש"י הזכיר כאן שצריך להביא שני
שעירים להגריל עליהם. וצריך עיון, שהרי
למסקנת הגמרא הדיחוי הוא משום שצריך
שכפרת הדם תהיה בחיי המשתלח. ומאחר
שהוא מת, הרי חל כאן דין דיחוי. [ולא משום
שצריך הגרלה נוספת עייך לעיל הערה 102].
ולפי מה שכתב השדיח יצחק בהסבר רש"י
בשאלת הגמרא [ד"ה בשלמא] יש ליישב אף את
דברי רש"י כאן. עייך שם.

ואם לאו, שעדיין לא נתרמה תרומת הלשכה, מאחר שנודע לבני העיר [לפני שנתרמה הלשכה] שאבדו שקליהן, הרי הם חייבים להביא שקלים אחרים, נמצא שבני העיר הם המפסידים מכך שהשקלים אבדו.

הלכך, נשבעין השלוחין לבני העיר שבועת השומרים שלא פשעו בשמירה, ונפטרים מלשלם. ובני העיר שוקלין שקלים אחרים תחתיהן.

נמצאו השקלים האבודים או שהחזירום הגנבים, הרי אלו ואלו — בין השקלים הראשונים, ובין השקלים האחרונים, שקלים של הקדש הם, ואין השקלים שנמצאו⁽¹¹³⁾

בני העיר ששלחו את שקליהן ביד שליח להביאם לבית המקדש, ונגנבו או שאבדו:

אם כבר נתרמה התרומה [הופרשה תרומת הלשכה]⁽¹¹¹⁾ — הרי הבעלים אינם חייבים לשקול שוב מחצית השקל, שהרי התרומה הופרשה גם עבור מי ששלח שקלו ואבד ולא נודע לו, נמצא שההקדש הוא זה שמפסיד מכך שהשקלים אבדו, ולא הבעלים.

הילכך, נשבעין השלוחים לגזברין שבועת השומרים שלא פשעו בשמירה, ונפטרים מלשלם להקדש.⁽¹¹²⁾

היו השלוחים שומרי חנם, לעולם הם חייבים באחריות, ואפילו אם השקלים אבדו לאחר תרומת הלשכה, מפני שהבעלים מסרום לשומר חנם שאין שמירתו מעולה שהרי הוא פטור בגניבה ואבידה. [כסף משנה שם בהסבר דברי הרמב"ם, וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשנה]. והמשנה שמחלקת בין אבידה שהיתה לפני התרומה לאבידה שלאחריה, מדברת בשלוחים שקיבלו שכר, והרי דינם כדין שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה. ולפיכך אם השקלים אבדו לאחר שנתרמה התרומה, אין הבעלים חייבים לשקול אחרים. כי הם לא פשעו בשמירתן. [שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבידה, והאונס אינו מצוי]. ולפיכך הרי זה כאילו היו שקליהם ביד ההקדש בשעת התרומה, ותרמו עבורם. [ועיין שם בכסף משנה].

113. רבינו אליקים.

ועיין בירושלמי [שקלים ב, סוף הלכה א] שנחלקו אמוראים באיזה שקלים משתמשים לשנה זו: יש אומרים בשקלים שנמצאו, ויש אומרים בשקלים שהגיעו ראשונים ליד הגזבר.

111. לדעת רש"י היינו שנתרמה התרומה קודם שנודע לבעלים ששקליהם אבדו. ולדעת שאר הראשונים [בהערה הקודמת] היינו שהתרומה נתרמה לפני האבידה. וכן כתב הרמב"ם [הג"ל].

112. בכבא מציעא [נו, ב — נח] שנינו שאין שומר חנם נשבע על ההקדשות. והקשתה הגמרא שם היאך שנינו שאם משנתרמה התרומה נשבעים השלוחים לגזברין. הרי שומר חנם פטור מלהשבע?

והגמרא מתרצת שני תירוצים:

א. מדובר בשלוחים שקיבלו שכר. והם נשבעים לבעלים שנגנבו ונאבדו באונס, ונוטלים את שכרם, ואם משנתרמה התרומה אבדו, הרי הם נשבעים לבעלים [שנאנסו] במעמד הגזברים, כדי שהגזברים לא יחשדו בהם, ולא יקראו להם פושעים.

ב. דעת רבי אלעזר שמדובר בשלוחים שלא קיבלו שכר. ואף על פי כן נשבעים להקדש כדי להפטור. ושבועה זו אינה אלא תקנת חכמים. כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

ועיין ברמב"ם [שקלי סג, ח — ט] שפסק שאם

רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לעולות נדבה של הציבור. ולא ימותו, מפני שאין הטאת צבור מתה.

ולמדנו בברייתא, שרבי יהודה אמר שפר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו, ימותו, ואין אומרים שיקרבו לשנה הבאה! וקשה על דברי רבא, [שאמר, שדעת רבי יהודה שחובות שהופרשו בשנה זו קריבות לשנה הבאה!] (115)

אמר ליה רבא תירוץ לאביי:

וכי מקרבנות צבור קא אמרת שיש קושיא טה-ב על דברי?!

הרי יש לחלק בין חיוב הבאת השקלים, לבין קרבנות צבור הבאים מתרומת הלשכה: שאני [שונים] קרבנות הציבור שמראש חדש ניסן ואילך אינם באים מהתרומה של השנה שעברה, (116) וכדברי רבי טבי שאמר בשם רבי יאשיה:

עולין להן לבעלים עבור חיוב מחצית השקל של השנה הבאה. אלא צריכים לשקול שוב לשנה הבאה.

רבי יהודה אומר: עולין להן לבעלים עבור החיוב שלשנה הבאה.

והוינן: מאי טעמא [מהו טעמו] דרבי יהודה?

אמר רבא: קמבר רבי יהודה חובות שהופרשו לצורך של שנה זו, קריבות לשנה הבאה.

איתיביה אביי — אביי הקשה לרבא מברייתא:

שנו בברייתא: פר [החטאת של הכהן הגדול] ושעיר של יום הכיפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, וכן שעירי חטאת הציבור שחטאו בעבודה זרה בהוראת בית דין (114) שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן, הרי כולן ימותו — דברי רבי יהודה [הסובר שחטאת ציבור שנתכפרו בעליה באחרת מתה].

[ולא אבדו]. והשקלים המיותרים דינם כדין שקלי שנה שעברה. עיין שם. [ומחלוקת זו מובאת גם ברמב"ם שקלים ג, ט].

114. הציבור שחטאו בעבודה זרה, בהוראת בית דין שטעו, מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת. רש"י.

115. תוספות ישנים הקשו: מדוע הגמרא לא שאלה ממשנתנו שרבי יהודה אמר שהשעיר השני ימות. ואין אומרים שיקרב לשנה הבאה? עיין שם מה שתירצו. [ועיין בתוספות הרא"ש ובריטב"א].

עוד כתבו תוספות ישנים שמדובר כאן בשעירים שאבדו לאחר הגרלה. אבל אם אבדו לפני הגרלה הם ראויים להקרבה לשעיר הנעשה בחוץ. [ואפילו אם נמצאו אחרי יום הכיפורים הוא יכול להקריבו בראש השנה או ברגלים, עיין שם].

116. דברי הגמרא אינם מובנים, שהרי לעיל דיברנו בשקלים שמהם הקריבו את קרבנות הציבור, ומדוע לא נאמר גם בהם שאינם באים מתרומת השנה שעברה?

ותירץ הריב"א: לדעת רבי יהודה השקלים החדשים שחייבים לבעלים לשקול, לא יתנו בלשכה של שקלי שנה זו, אלא עם שקלים